

Erasmushogeschool Brussel - opleiding Journalistiek

In gesprek met nieuwsmijders en wantrouwers van de traditionele nieuwsmedia

Enkele bevindingen uit 80 interviews

Voorwoord

Enkele jaren geleden namen we interviews af met sleutelfiguren in de media over de toekomst van de journalistiek. Ongerustheid over een tanend vertrouwen in de media en over polarisering en fake nieuws traden sterk naar voor. Ze vormden het vertrekpunt voor dit onderzoek naar het waarom van wantrouwen en nieuwsmijden. In een eerste luik, waarvan de bevindingen hier voorliggen, verwerkten we 80 interviews met mensen die de Vlaamse nieuwsmedia wantrouwen of deze vermijden/ervan afhaken.

De bevindingen werpen een licht op:

- De attitudes van deze mensen tegenover de traditionele nieuwsmedia
- De belangrijkste redenen voor afhaken of wantrouwen
- De evolutie hiervan, geïllustreerd door enkele verhalen
- Hun verzuchtingen en wensen tegenover de nieuwsmedia

Ze vormen een aanvulling op al wat we reeds weten over het profiel van wie nieuwsmedia wantrouwen of ervan (<https://www.mediapuntvlaanderen.be/updates-analyse/datadruk-vertrouwen-in-nieuws> en <https://www.mediapuntvlaanderen.be/updates-analyse/mediadossier-nieuwsmijden-in-vlaanderen>)

Hopelijk biedt dit verslag meer inzicht in de helaas niet meer te ontkennen kloof tussen de media en een aantal burgers, en pistes die kunnen helpen deze kloof te dichten.

Ria Goris

Auteur

Ria Goris is onderzoeker aan de Erasmushogeschool Brussel, tevens docent aan de journalistiekopleiding. Ze focust momenteel op aspecten van nieuwsconsumptie en op de kloof die een aantal burgers ervaren met de media.

Bronvermelding

Goris,R. (2023). In gesprek met nieuwsmijders en wantrouwers van de traditionele nieuwsmedia. Enkele bevindingen uit 80 interviews.

Inhoud

Voorwoord.....	2	Evolutie, enkele cases	12
Inhoud	3	Jordi (mijdt de media).....	13
1 Samenvatting.....	4	Paul (wantrouwt de media)	13
2 Context van het onderzoek.....	5	Verzuchtingen en wensen	15
3 Bevindingen uit 80 gesprekken	6	Wensen van wantrouwers:	15
Afbakening	6	Wensen van nieuwsmijders.....	15
Wie?	6	4 Kunnen we de kloof dichten?	16
Attitudes van nieuwsmijders en wantrouwers	8	5 Bronnen	18
Redenen voor wantrouwen en nieuwsmijden.....	9	Over vertrouwen versus wantrouwen in media:	18
Frames bij wantrouwers:	9	Over nieuwsmijding:	19
1 Nieuws is eenzijdig, partijdig, beleidsbestendig	9	6 Vragenlijst interviews	20
2 Nieuwsmedia doen aan belangenvermenging.....	9		
3 Censuur en doofpotoperaties	10		
4 Te westerse bril.....	10		
Frames bij nieuwsmijders:.....	11		
1 Nieuws is te negatief.....	11		
2 Nieuws doet aan bangmakerij/paniekzaaijerij	11		
3 Nieuws brengt te veel sensatie	11		
4 Nieuws is niet nuttig voor mij	12		

1 Samenvatting

Uit 80 gesprekken met nieuwsmijders en met wantrouwers van de traditionele nieuwsmedia kwamen 8 subgroepen of 'frames' naar voor die corresponderen met de belangrijkste redenen voor nieuwsmijden en/of wantrouwen.

Deze zijn zo samen te vatten: het nieuws is....

wantrouwers	nieuwsmijders
'eenzijdig, partijdig en beleidsbestendig'	' te negatief / deprimerend'
Belangenvermenging ' wiens brood men eet, ...'	' bangmakerij, paniekzaaijer'
' censuur en doofpotoperaties'	' te veel sensatie'
' gekleurd door te westerse bril'	' niet nuttig voor mij'

Beide groepen, nieuwsmijders en wantrouwers, koesteren andere attitudes tegenover de traditionele nieuwsmedia, waarbij opvalt dat het emotioneel 'engagement' tegenover de nieuwsmedia beduidend sterker is bij wantrouwers dan bij afhakers.

Ze uiten ook andere verzuchtingen. Nieuwsmijders zijn vooral vragende partij voor meer positief, verbindend en/of oplossingsgericht nieuws. Wantrouwers vragen een grote transparantie – Waar halen de media deze cijfers? Hoe kwam dit verhaal tot stand? – en voldoende diverse stemmen zodat een nieuwsverhaal vanuit meerdere perspectieven belicht wordt.

2 Context van het onderzoek

Eind 2020 voerden we een kwalitatief onderzoek over de toekomst van de journalistiek, met 2031 als ijkjaar. De bevraging van 26 hoofdredacteuren, ervaren journalisten, researchers en medewerkers innovatie van mediahuizen leverde volgende positieve en negatieve toekomstscenario's op over vertrouwen versus wantrouwen in de media:

Het **positieve scenario**, namelijk **het vertrouwen in de journalistiek blijft overeind**, ziet er zo uit:

De nieuwsmedia worden weliswaar kritisch in vraag gesteld maar de verlichtingswaarden blijven overeind. Onafhankelijke media en journalistiek blijven bestaan. Burgers krijgen informatie die voldoende gecheckt en betrouwbaar is, en zijn overtuigd van de betrouwbaarheid van de journalistiek. Journalistiek blijft aan de kant van de democratie staan. De openbare omroep kan ten volle haar rol blijven spelen. De kloof met de groeiende groep burgers die zich afgekeerd hebben is gedicht, mogelijk wel pas nadat deze eerst een dieptepunt heeft bereikt.

Het **negatieve scenario**, namelijk **geen vertrouwen in de journalistiek**, ziet er zo uit:

Journalistiek staat niet langer aan de kant van de democratie. Mensen hechten geen geloof meer aan de media en vertrouwen ook journalisten evenmin. De journalistiek is er niet in geslaagd de kloof te dichten met grote bevolkingsgroepen. Klassieke media zijn er niet geslaagd sociale media terug in hun kot te drijven. Er is omzeggens geen onafhankelijke journalistiek, en evenmin een openbare omroep. Er is geen gebrek aan nieuws, maar het is onmogelijk om betrouwbare van onbetrouwbare informatie te onderscheiden. Dit zorgt voor een stijgend wantrouwen.

Dit risico werd eveneens gedocumenteerd in toekomstscenario's van het Nederlandse Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. (<https://journalistiek2035.nl/>)

Cijfers van het Reuters Digital Report voor België en voor Vlaanderen tonen een dalend vertrouwen in het nieuws en een significant toegenomen nieuwsmijden over de voorbije 7 jaren (<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023/belgium>, <https://www.mediapuntvlaanderen.be/updates-analyse/dataduik-vertrouwen-in-nieuws> en <https://www.mediapuntvlaanderen.be/updates-analyse/mediadossier-nieuwsmijden-in-vlaanderen>)

Op zoek naar het geleidelijk of plots ontstaan en de uitingen van dit dalend vertrouwen en de toegenomen nieuwsmijding gingen we in gesprek met 80 wantrouwers en afhakers van de traditionele nieuwsmedia tussen september 2021 en eind december 2022.

De timing van deze gesprekken is niet onbelangrijk voor de context van de bevindingen. De vaakst vernoemde aanleiding voor wantrouwen of afhaken van de traditionele nieuwsmedia bleek de covidberichtgeving. Wel 37 van de 80 interviewpartners gaven aan dat dit hen deed afhaken of wantrouwen, of een negatieve attitude tegenover de traditionele nieuwsmedia in belangrijke mate versterkt heeft.

3 Bevindingen uit 80 gesprekken

Afbakening

We bevroegen via diepte-interviews de houding van wantrouwers en nieuwsmijders tegenover de traditionele nieuwsmedia. Wat bedoelen we met deze termen?

- **Traditionele nieuwsmedia of mainstreammedia** verwijzen naar nieuwsmedia die een breed publiek bereiken via massacommunicatie, of dit nu via print, video, audio of enkel online gebeurt. In het kader van dit onderzoek gaat het om klassieke of traditionele nieuwsmedia: de grote kranten, nieuwsmagazines, publieke en commerciële omroepen die het Vlaamse landschap telt. ('We understand mainstream news media as a societal system that is formed by specific legacy news media organizations which themselves are characterized by certain, often hierarchical, organizational structures and traditional publishing routines.' Holt, K., Ustad Figenschou, T., Frischlich, L. 2019)
- **Nieuwsmijders en wantrouwers:** het is moeilijk een standaard definitie te geven hiervan vermits diverse onderzoekers en studies hierin uiteenlopende definities of afbakeningen hanteren (zie onder meer Palmer et al. 2023). Wat nieuwsmijders betreft, zochten we naar mensen die intentioneel en structureel het nieuws mijden, dus bewust en niet occasioneel tijdens het weekend of vakanties bijvoorbeeld. Bij het betrekken van de gesprekspartners werkten we met zelf-rapportering met correctie (zie hieronder).

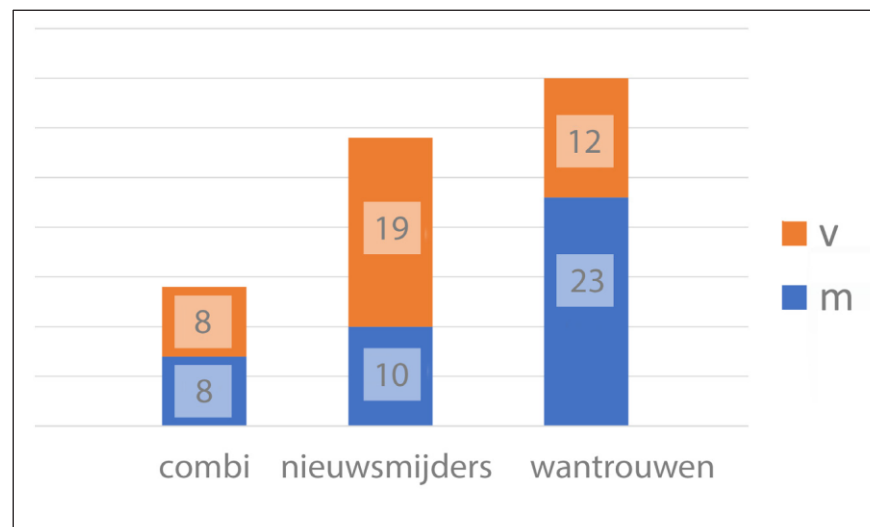
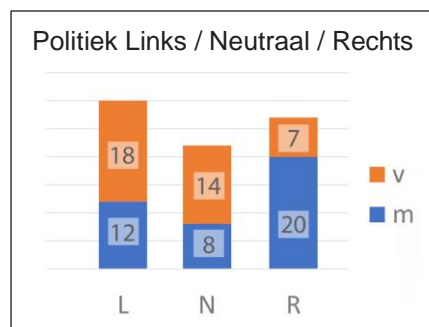
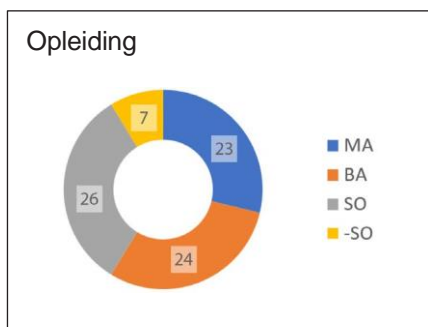
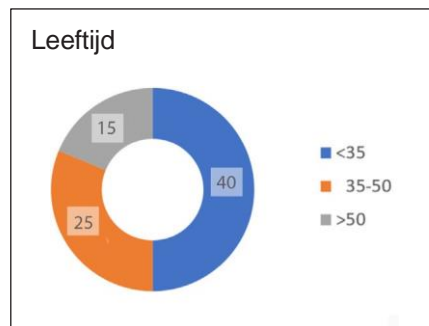
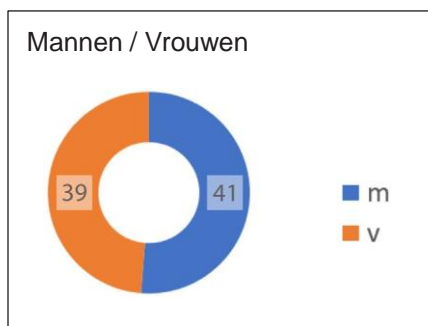
Wie?

We zijn tussen september 2021 en eind december 2022 door zee gegaan met een selecte groep gesprekspartners tussen 24 en 76 jaar.

We vonden 80 gesprekspartners langs verschillende wegen: enerzijds via oproepen op algemene socialemediakanalen (bijvoorbeeld FB 'ge zijt van Hasselt' of 'durf te vragen') en via de kanalen van specifieke organisaties als Apache, Doorbraak, PVDA, Vlaams Belang Jongeren, KifKif en Extinction Rebellion. Verder ook via oproepen op eigen socialemediakanalen of in de eigen kennissenkring. We bereikten op deze wijze ook mensen die niet makkelijk warm te maken zijn voor deelname aan surveys. De omvang van het sample laat toe om weerkerende redenen voor wantrouwen of afhaken, attitudes en achtergronden te capteren.

We vonden dus mensen via self-rapportering, waarop soms een correctie nodig was. Bijvoorbeeld: iemand die vooraf gezegd had een nieuwsmijder te zijn bleek soms nog geregeld nieuwsitems op zijn feed te zien en lezen, om zich er vervolgens aan te ergeren. Zo iemand werd bij de groep 'combi' ingedeeld. Ons sample bevat 35 wantrouwers, 29 nieuwsmijders/afhakkers en 16 personen in de combigroep.

We streefden een evenwicht na tussen mannen en vrouwen, kort- en langgeschoolden, en politiek links en rechts georiënteerden. Omdat jongvolwassenen sterk vertegenwoordigd zijn bij nieuwsmijding en wantrouwen, zorgden we voor een ruim aandeel van 24 tot 35-jarigen (de jongste groep in deze bevraging). De grafieken hieronder geven een beeld van onze gesprekspartners:

De vragenlijst die de basis vormde voor de gesprekken met deze mensen is achteraan in dit dossier opgenomen.

We vonden makkelijker vrouwen die zich aanmeldden als 'nieuwsnijder' en makkelijker mannen die zich aanmeldden als wantrouwers van de traditionele nieuwsmedia. Dit komt overeen met de bevindingen van het Reuters Digital News Report: bij nieuwsnijders zijn vrouwen sterker vertegenwoordigd, bij wantrouwers mannen. Het wantrouwen kwam in dit survey meer voor bij politiek rechts dan bij politiek links georiënteerden, een gegeven dat ook weerkeerde bij wie zich bij ons aanmeldde als wantrouwer.

Attitudes van nieuwsmijders en wantrouwers

Een van de gestelde vragen luidde: 'Wat is je gevoel tegenover de klassieke nieuwsmedia?'

Haast iedereen kwam uit bij een overheersend gevoel. Het vaakst noteerden we de volgende emoties: teleurstelling, kwaadheid, onverschilligheid, frustratie en wantrouwen/argwaan.

Er zijn **markante verschillen tussen de groep wantrouwers en nieuwsmijders.**

Teleurstelling was het meest prominente gevoel was bij **nieuwsmijders**, dit stak torenhoog uit boven andere emoties. Een aantal respondenten gaf een evolutie in hun attitude weer. Bijvoorbeeld: *'Eerst wond ik er mij nog in op, dan gaf ik het op en werd ik onverschillig'*. Of: *'Ik was in het begin vooral gefrustreerd, nu probeer ik dat allemaal achter mij te laten en er weinig over na te denken. Zij doen hun ding, ik doe mijn ding. Ik heb mijn ideeën, zij die van hen.'*

Kwaadheid kwam het sterkst naar voor bij **wantrouwers**, nipt gevolgd door **frustratie, teleurstelling en argwaan/wantrouwen**. De emotionele betrokkenheid was beduidend groter bij wantrouwers dan bij nieuwsmijders. Een uitspraak die dit illustreert: *'Ik ben heel kwaad geweest toen ik ontdekte dat er leugens verteld werden. Ik riep soms tegen mijn tv.'*

Bij sommige wantrouwers registreerden we een evolutie van kwaadheid naar cynisme, zoals in *'Ach ja, daar gaan de media weer!'*

We illustreren de vaakst genoemde attitudes met enkele quotes:

Teleurstelling: *'Teleurgesteld wel, omdat ik weet: media is een heel machtig middel in deze tijd van desinformatie. Ze zouden er andere dingen mee kunnen doen. Nu wordt er veel onenigheid en angst gezaaid maar je zou er ook hoop en moed mee kunnen zaaien, maar dat doen ze niet. Dat vind ik echt jammer.'*

Kwaadheid: *'Ik heb het gevoel dat media heel vaak aanspraak maken op autoriteitsargumenten 'de experts zeggen'. Ik vind dat niet kunnen. Verdriet en toch ook opnieuw boosheid, potjandorie.'*

Onverschillig: *'Ik ben onverschillig. Ik denk dat dat generatie verbonden is. Ik merk wel dat jongere generaties sneller iets hebben van 'kijk als wij er niet mee akkoord gaan, dan laten we het gewoon links liggen, dan is het niet aan ons besteed', in plaats van daar echt boos van te worden.'*

Frustratie: *'Je kunt daar niet kwaad op zijn maar frustratie soms omdat je denkt: dit is te eenzijdige berichtgeving, ik wil daar meer info over. Dat ontbreekt dikwijls wel, wat zijn ze nu weer aan het vertellen. Ik heb andere dingen gehoord, dit klopt toch niet?'*

Wantrouwen: *'Ik wantrouw media want ze wantrouwen mij en ze bejegenen ons negatief. Op slinkse wijze iets pejoratiefs in onze quotes stoppen; ik heb er persoonlijk slechte ervaringen mee.'* (een Vlaams Belanger)

Redenen voor wantrouwen en nieuwsmijden

Uit de honderden pagina's tekst die deze interviews opleverden, hebben we alle redenen die mensen opgaven om nieuws te wantrouwen of te mijden geïdentificeerd, en de weerkerende motieven gerubriceerd. Deze vatten we vervolgens samen in acht kritische perspectieven of 'frames', die we kort beschrijven en illustreren met een quote.

Belangrijk om aan te stippen bij onderstaand kader is dat 'media zijn te eenzijdig, partijdig en beleidsbestendig' overheerste bij wantrouwers maar ook een belangrijke kritiek was van nieuwsmijders.

Nieuws =

wantrouwers	nieuwsmijders
'eenzijdig, partijdig en beleidsbestendig'	' te negatief / deprimerend'
Belangenvermenging ' wiens brood men eet, ...'	' bangmakerij, paniekzaaijer'
' censuur en doofpotoperaties'	' te veel sensatie'
' gekleurd door te westerse bril'	' niet nuttig voor mij'

Frames bij wantrouwers:

1 Nieuws is eenzijdig, partijdig, beleidsbestendig

Dit is het meest voorkomende frame bij wantrouwers. Media worden gezien als bewakers van de maatschappelijke status quo, ze delen de kant van de machthebbers, de overheden, en stellen zich te weinig kritisch op hiertegenover. Het is de overtuiging van deze subgroep dat stemmen die ingaan tegen het dominante narratief of discours veelal geweerd worden uit de media, denigrerend behandeld of belachelijk gemaakt worden.

De overwegende attitude tegenover de media is hier kwaadheid en frustratie.

Dit perspectief werd in ons sample vooral gedeeld door mannen, voornamelijk politiek rechts georiënteerd (ook deels door links), en langgeschoold, maar ook door een aantal vrouwen, welbepaald vrouwen met kritiek op de coronaberichtgeving.

Een quote: *'Er was geen plaats voor enige twijfel binnen die mainstream media. Terwijl precies onze maatschappijen draaien rond tegenstrijdigheid, debat, tegenspraak. Dus twijfel. En vooral, je moet de wetenschap volgen. Maar wij kregen de wetenschap niet, wij kregen Marc van Ranst.'*

2 Nieuwsmedia doen aan belangenvermenging

Het tweede frame, 'belangenvermenging', gaat gepaard met de overtuiging dat 'wiens brood men eet, diens woord men spreekt'.

Er heerst argwaan tegenover vermeende overlappende belangen tussen de media enerzijds en commerciële actoren (aandeelhouders, adverteerders) en overheden anderzijds. Deze overlappende belangen staan voldoende onafhankelijkheid in de weg, meent wie dit frame onderschrijft. Om die redenen zijn de media niet te vertrouwen.

De vaakst genoteerde attitudes in deze groep zijn wantrouwen/argwaan. We vonden dit frame terug bij zowel politiek links als rechts georiënteerden, en bij zowel mannen als vrouwen. De meesten waren ouder dan 40 jaar en langgeschoold.

Quote: *'Ik geloof dat de laatste 20 – 30 jaar de corporatistische en belangenvermengingen van journalisten met grootkapitaal dat die enorm verergerd is. Hoe meer geconcentreerd media zijn hoe meer controleerbaar ze zijn en hoe meer ze overlappen met het kapitaal. Dat is een misdaad tegen de democratie.'*

3 Censuur en doofpotoperaties

Dit frame betreft slechts een kleine minderheid van de respondenten, desalniettemin een duidelijk te onderscheiden subgroep. Deze mensen geloven niet dat de traditionele nieuwsmedia de waarheid brengen, integendeel. Ze menen dat media informatie achterhouden, verzwijgen, verdraaien. Het zou gaan om waarheden die het establishment niet goed uitkomen.

De overheersende attitude hier is teleurstelling en wantrouwen.

Dit frame vonden we haast uitsluitend bij mannen die politiek rechts georiënteerd zijn, kort- of langgeschoold.

Quote: *'Corona is een grote doofpot geworden. Dat heb je wel in journalistiek: doofpotten.'*

4 Te westerse bril

Dit frame vonden we slechts terug bij een handvol respondenten, het vormt wel een specifiek perspectief op de traditionele nieuwsmedia. Volgens deze mensen zijn de nieuwscriteria te eng en te westers gekleurd: de hele wereld wordt vanuit een westerse bril benaderd terwijl er andere perspectieven mogelijk zijn die niet/weinig aan bod komen.

De overheersende attitude hier is teleurstelling en kwaadheid.

Het beperkt aantal mensen in deze subgroep is politiek neutraal of links. Opvallend is een link met het buitenland, bijvoorbeeld door een tijd gestudeerd of gewerkt te hebben in een ander land of continent, of door een buitenlandse partner die hen introduceert in niet-westerse media die een andere bril bieden.

Quote: *'Ik maak me al lang kwaad over hoe kranten en andere media conflicten in het buitenland heel eenzijdig presenteren. En dan heel vaak niet uit kwade wil maar omdat ze overnemen wat er al gedrukt is in andere kranten of wat AP of Reuters verspreidt.'*

Frames bij nieuwsmijders:

Het frame **'nieuws is te eenzijdig, partijdig en beleidsbestendig'** keerde in belangrijke mate weer bij nieuwsmijders, zoals al vermeld. Vooral bij vrouwen, en met een link met coronaberichtgeving. Het lijkt erop dat mannen zich makkelijker 'vastbijten' in de media die ze wantrouwen, en vrouwen eerder geneigd zijn dan de media los te laten en af te haken. Dit zou interessant kunnen zijn voor verder onderzoek.

1 Nieuws is te negatief

Het vaakst genoteerde frame bij mijders/afhakers is evenwel **'het nieuws is te negatief'**. Nieuws voedt niet, het deprimeert, maakt machteloos, en biedt te weinig meerwaarde voor deze subgroep om zich ermee in te laten. De lasten wegen zwaarder door dan de baten.

De overheersende attitudes in deze groep zijn teleurstelling, een 'gedepimeerd' gevoel en onverschilligheid.

In deze groep vinden we een duidelijk overwicht van vrouwen, en in de jongere leeftijdscategorie – tussen 24 en 35 jaar – is dit een belangrijke reden om af te haken van het nieuwsaanbod.

Deze groep geeft aan dat nieuws 'too much' is voor hen. Het gaat niet noodzakelijk om een gevoel van overload, wel over het feit dat ze de negativiteit van veel nieuwsverhalen niet meer bij een vaak als gestresst leven kunnen nemen. Sommigen verwijzen spontaan naar trauma's uit hun kindertijd of naar meer recente verlieservaringen, waardoor hun persoonlijke emmer al vol zit en er geen nare zaken meer bij kunnen. Enkele mensen verwijzen naar moeite met prikkels omdat ze hoogsensitief zijn, weer anderen naar de combi van werk en gezin die al voldoende belastend is. Deze groep geeft aan dat nieuwsmijden een vorm van zelfbescherming is.

Quote: *'Ik vind dat ik overdag, door de job die ik doe, al heel erg overprikkeld word, dat ik het er ook niet echt meer wil bijnemen. Al dat slecht nieuws, ik wil het ook niet meer weten of zo. Het draagt niets positief bij aan mijn dag.'*

2 Nieuws doet aan bangmakerij/paniekzaaijerij

Bij het frame 'nieuws doet aan bangmakerij/paniekzaaijerij' is de afkeer tegenover de nieuwsmedia meer uitgesproken. De media overdrijven in de ogen van deze groep zodanig in het opkloppen van crisissen dat dit angst genereert.

De overheersende attitudes hier zijn teleurstelling en stress.

We vinden dit perspectief haast uitsluitend bij respondenten onder de veertig jaar. Jongere generaties lijken gevoeliger voor een negatieve toon en voor alarmistische berichten. We vinden dit perspectief ook overwegend terug bij mensen die politiek neutraal of links georiënteerd zijn.

Quote: *'Ik denk aan de terroristenaanslagen van vijf jaar geleden. Als je vijftig keer per dag het woord 'terrorist' en 'bomaanslag' hoort, op den duur, dat sluipt in uw gedachten en op de duur zou je in angst blijven leven.'*

3 Nieuws brengt te veel sensatie

Het frame 'nieuws brengt te veel sensatie' vonden we terug bij acht respondenten, een kleine groep dus. Deze mensen storen zich aan wat ze beschouwen als 'onzin', frivole items die in hun ogen niets meer te maken hebben met journalistiek, het opkloppen van titels en opvullen van content met 'clickbait'. Voor hen mag het nieuws beperkt blijven tot diepgravende artikels en relevante items.

De overheersende attitude is hier teleurstelling, frustratie en wantrouwen.

De acht mensen in deze groep zijn haast allen vrouwen, politiek neutraal of links, en kortgeschoolden.

Quote: *'Ik erger mij dood aan hoe titels op een sensationele manier mensen willen overtuigen om toch iets te gaan lezen. Die clickbait, ik merk dat veel dingen uit de context worden getrokken. Zelfs de klassieke of kwalitatieve kranten zijn daar heel hard mee bezig. (...) Ik vind dat geen vals nieuws zelfs maar non-nieuws, niet krantwaardig gewoon.'*

4 Nieuws is niet nuttig voor mij

Slechts een handvol respondenten gaf aan het nieuws niet nuttig te vinden voor hun dagelijks leven. Verwacht mag worden dat deze groep in realiteit niet zo klein is, omdat deze mensen niet staan te springen om mee te werken aan academisch onderzoek. Mogelijk vinden ze ook dat te weinig nuttig voor hun leven. Toch vonden we een aantal van hen bereid hun perspectief toe te lichten.

Hun overheersende attitude is onverschilligheid en desinteresse.

In ons sample vonden we dit frame vooral bij vrouwen, kort opgeleid en politiek neutraal of links. Ook de politiek liet de meesten van hen onverschillig.

Quote: *'Daar worden dingen verteld waar ik geen nut mee heb en dingen waar ik niks aan kan veranderen. (...) Dat heeft niks met mij te maken, ik kan hier ook niets aan doen.'*

Evolutie, enkele cases

Wantrouwen of afhaken van de nieuwsmedia komt niet uit de lucht vallen, er gaat een evolutie aan vooraf, en al dan niet een concrete aanleiding.

Een aantal respondenten gaf aan dat er voor hen geen concrete aanleiding was. Een aantal wantrouwers stond altijd al kritisch tegenover het nieuws, soms gevoed door kritische ouders, soms vanuit studies of vanuit een karakteriële, reeds vroeg gemanifesteerde kritische ingesteldheid. Een aantal nieuwsmijders gaf aan dat ze al heel wat jaren onverschillig staan tegenover nieuwsberichtgeving, en zich liever met andere zaken bezighouden.

Hiernaast zijn er enkele weerkerende aanleidingen voor afhaken of wantrouwen. De vaakst vernoemde, door meer dan een derde van alle gesprekspartners, is de covidberichtgeving. Wel 37 van de 80 interviewpartners gaf aan dat dit hen deed afhaken of wantrouwen, of een negatieve attitude tegenover de traditionele nieuwsmedia in belangrijke mate versterkt heeft.

Een kleiner aantal respondenten wees op bepaalde life events als aanleiding: op kot gaan en daardoor losgekoppeld worden van de nieuwsmedia in het ouderlijke huis, het krijgen van kinderen en alle aandacht die naar de combi werk-gezin gaat, of een verruimde en kritische blik op het wereldnieuws via een relatie met iemand uit een andere cultuur.

Enkele wantrouwers wezen op fouten in de mediaberichtgeving over een sector die ze zelf erg goed kennen, wat hen deed twijfelen aan de juistheid van nieuwsberichtgeving in het algemeen.

Het zal duidelijk zijn dat er moeilijk één lijn te schetsen valt in de evolutie

die mensen op dit vlak doormaken. De diversiteit aan ontwikkelingen kan geïllustreerd worden door de volgende verhalen (namen gewijzigd).

Jordi (mijdt de media)

Jordi (29) werkt als sportcoach en in een winkel. Hij maakte zijn middelbare school niet af, werkte zich een tijd in de nesten en herpakte zich. Hij wil gaan voor positiviteit in het leven. Hij geeft de traditionele nieuwsmedia qua vertrouwen een 5 op 10, is teleurgesteld in de negativiteit van het nieuws, en vindt ook dat de media aan paniekzaaij en framing doen. Om deze redenen haakt hij af.

De wieg van Jordi stond niet op een riante plaats. Zijn vader verliet al snel het gezin, Jordi bleef achter met zijn moeder met migratieroots en zijn oudere zus. De gewelddadige stiefvader maakte het samenleven moeilijk, Jordi maakte zijn middelbare school niet af en raakte een tijd op de dool. Financieel kon het gezin overigens maar met moeite de eindjes aan elkaar knopen. In dat kluwen van onrust kon het nieuws Jordi gestolen worden.

Toen Jordi zijn leven op de rails begon te krijgen, keek hij samen met zijn vriendin naar het nieuws en las ook geregeld krantenstukken op zijn smartphone, maar het maakte hem niet rustiger: *'Ik heb een Vlaamse naam maar ik zie er wel uit als een allochtoon. Ik ben heel gevoelig voor onrecht, zoals daklozen die geen steun krijgen terwijl de stad wel geld heeft voor prestigeprojecten.'* Hij knapt ook af op nieuws over allochtonen. Als die betrokken zijn bij een incident, schuiven de media dat volgens hem te snel naar voor, zoals bij de herrie op de Blaarmeersen. Zijn gevoeligheid hiervoor heeft te maken met eigen ervaringen met racisme. Liever geen nieuws volgen, dan weer eens geconfronteerd worden met een negatieve kleuring hiervan, is zijn conclusie.

Jordi heeft afgehaakt van het nieuws, hij vindt dat hij zijn energie beter kan steken in zijn werk, zijn relatie en andere positieve zaken. Af en toe knaagt het wel wat dat hij daardoor minder goed op de hoogte is van wat er rondom hem gebeurt: *'Ik merk dat ik minder snel mee ben met de actualiteit, en dat ik het vaak van iemand moet horen. Dat is dubbel. Ergens voel ik wel een aantrekkingskracht om het nieuws te gaan volgen. Ik heb ook al wel enkele pogingen gewaagd, maar dan denk ik: oei, is dit dan het nieuws? En dan haak ik weer af. Het zou mij persoonlijk helpen, en heel veel mensen denk ik, om er af en toe iets positiefs in te steken.'*

'Als ik nu het nieuws zie, word ik daar echt depressief van. Als ik een krant uitlees, of journaal kijk – wat nu toch zeker een jaar geleden is – pfft, het is zoveel miserie. En ja, oke, er is veel miserie in de wereld, maar het mag ook een keer wat luchtiger en positiever zijn. Maar ja, ik weet, dat verkoopt niet goed, he, daar moet je ook realistisch in zijn. Maar dat zou me wel helpen, positieve, hoopgevende verhalen. Media zijn een machtig middel, maak er ook gebruik van in positieve zin en niet enkel om de mensen zot te maken.'

Paul (wantrouwt de media)

Paul (38) is universitair geschoold, heeft een gezin en werkt als manager. Zijn vertrouwen in de media is laag, een score van 3 op 10. Hij beschrijft zichzelf als gematigd politiek rechts. Zijn overheersend gevoel tegenover de traditionele media is kwaadheid. Hij mist vooral tegenstemmen.

Paul komt naar eigen zeggen uit een goed en warm nest. Zijn ouders hebben of hadden goede posities. Ze hadden het op financieel vlak niet moeilijk en ook Paul kreeg alle kansen om te studeren.

Hij stond lange tijd positief tegenover de politiek en de media, maar een kritische houding tegenover het coronabeleid en de berichtgeving hierover heeft hier verandering in gebracht. *'Mijn wantrouwen begon rond april of mei 2020, een paar maanden in de coronacrisis. Er werd toen meer en meer gesproken over vaccinaties. Ik heb de gepubliceerde studies gelezen en ik was niet overtuigd.'* Gevraagd naar het waarom van zijn opzoekwerk, zegt hij dat hij tijdens zijn universitaire studies geleerd heeft kritisch naar informatie te kijken, bronnen te onderzoeken en met elkaar te vergelijken.

Zowel de politiek als de media moeten het ontgelden. *'Ik geloof nog steeds wat de media zeggen wanneer het over topics gaat die niet gerelateerd zijn aan Covid-19. Op dat vlak heb ik geen problemen met wat er in het nieuws wordt uitgezonden. Wanneer het wel gaat over Covid-19, worden er nooit echte leugens gepubliceerd maar je ziet wel meteen dat ze de informatie kleuren.'* Als gevolg hiervan kijkt hij minder naar het nieuws. *'Sinds het begin van de coronacrisis jaag ik me meer en meer op in de traditionele media, zoals kranten en televisieprogramma's. In die mate zelfs dat wij onze televisieabonnement helemaal hebben opgezegd enkele weken geleden.'*

Hij blijft nog wel een krantenlezer, met een dosis wantrouwen. Hij voedt zich verder met alternatieve media. *'Ik lees eigenlijk nog zo goed als alle kranten om op de hoogte te blijven van het narratief in de kranten. Zo bepaal ik wat de boodschap is die onze overheid wil verspreiden. Vanuit dat oogpunt lees ik nog dagelijks de krant, maar ik zie het niet meer als objectief nieuws. Ik zie het als de spreekbuis van de regering. Ik zoek steeds meer naar objectief nieuws op alternatieve kanalen: via Twitter en online wetenschappelijke artikelen die ik via bepaalde groepen op sociale media terugvind.'*

Je weet niet wat waar of niet waar is tegenwoordig, meent Paul. *'Ik raadpleeg alternatieve bronnen maar steeds met een kritische visie. Je moet uitmaken wie wel en wie geen zinnige dingen zegt en dat is juist het moeilijke tegenwoordig. Ik steek veel te veel tijd in eigen research maar vind het te belangrijk om het gewoon naast me neer te leggen.'*

Wat Paul mist in de media en daar graag meer aan bod zou zien komen: *'De tegenstem moet meer aan bod komen door de twee partijen met elkaar te confronteren. Beide partijen zouden elkaar uitdagen en zo wordt er dan een waarheid gevonden. Wetenschap is altijd gebaseerd op these en antithese. Nu zeggen ze dat ze de waarheid kennen, maar de andere stem mag niet gehoord worden. Als je voelt dat jouw stem niet aan bod komt, is het logisch dat je je vertrouwen verliest en dat je je gaat afzetten. Dat is een trend die we tegenwoordig zien.'*

Verzuchtingen en wensen

We vroegen de respondenten onder meer:

- Wat vind je dat meer aan bod zou moeten komen in de media? Wat mis je?
- Wat zou er moeten gebeuren opdat jij zou overwegen terug het nieuws te volgen/ het meer te waarderen?

De antwoorden variëren volgens de frame van de bevroegden in kwestie.

Wensen van wantrouwers:

Bij ons sample wantrouwers woog de kritiek 'de media zijn te eenzijdig, partijdig, beleidsbestendig' het zwaarst door. Zij geven aan in de media te missen: verschillende stemmen, representativiteit (politiek), problemen durven benoemen en 'aandacht voor waar mensen echt van wakker liggen'.

Wat hen de weg terug zou doen vinden naar de traditionele nieuwsmedia, houdt hiermee verband. Ze vragen:

- meer tegensprekelijk debat / meer tegenstemmen
- meer politieke representativiteit
- bepaalde dossiers dienen dieper onderzocht te worden dan nu het geval is

Een deel van deze groep gelooft niet in een weg terug naar de traditionele media, voor hen hebben deze het te sterk verkorven. Een deel heeft wel een openheid, en uit waardering voor diepgravende en tegensprekelijke journalistiek.

In de subgroep die meent dat er belangenvermenging is tussen media enerzijds en politieke of commerciële actoren anderzijds keert de vraag naar het uitspitten van dossiers weer. De weg terug naar de traditionele

nieuwsmedia loopt voor deze mensen via:

- een aantoonbare onafhankelijkheid
- doorgedreven onderzoeksjournalistiek
- transparantie over bronnen, cijfers en werkwijze van de media.

Wensen van nieuwsmijders

Hier overheerst een grote groep die het nieuws als negatief, soms zelfs bangmakerij, ervaart.

Wat missen deze mensen? Ze verlangen naar meer positief, opbouwend, verbindend en probleemoplossend nieuws; nieuws dat hun veerkracht ondersteunt of versterkt in plaats van ondermijnt. Enkelen geven ook aan te verlangen naar voldoende luchtig nieuws.

Gevraagd naar wat ze nodig hebben om de weg terug te vinden naar de traditionele nieuwsmedia, geven ze aan:

- meer positief, opbouwend, oplossingsgericht nieuws.

Samengevat zijn dit de vaakst gehoorde vragen aan de traditionele nieuwsmedia die naar voor komen uit 80 gesprekken met wantrouwers en nieuwsmijders:

- Kan er meer ruimte geboden worden aan tegenstemmen, aan meer tegensprekelijk debat tussen diverse standpunten in een verhaal?
- Kunnen jullie bewijzen dat je onafhankelijk opereert tegenover politieke en commerciële actoren?
- Geven jullie transparantie over bronnen, cijfers en werkwijze?
- Kan de berichtgeving meer positieve verhalen bevatten, items over veerkracht en verbinding?

4 Kunnen we de kloof dichten?

Moeten we ons zorgen maken over het aantal burgers dat de traditionele nieuwsmedia de rug toekeert? Nieuw is het fenomeen niet, een zeker wantrouwen tegenover de media is van alle tijden, en Vlaanderen doet het qua vertrouwen niet slecht in internationale vergelijking. Toch baart de daling van het vertrouwen, de stijging van het wantrouwen en het virulente karakter ervan zorgen. Tenzij kwaliteitsvolle journalistiek voldoende pistes vindt buiten de gevestigde media of tenzij de traditionele nieuwsmedia erin slagen deze golf van wantrouwen te keren, kan deze tendens op termijn **een vrije pers ondermijnen**.

Media doen er goed aan in de spiegel te kijken en af te toetsen welke punten van kritiek steek houden, maar ze opereren niet in het luchtledige. **De voedingsbodem van aangetast vertrouwen reikt veel verder en dieper dan de media vermogen te helen.** We opereren in een samenleving waarin mensen vooral via sociale media overspoeld worden door informatie en desinformatie, en politieke beleidsmakers niet altijd een fraai schouwspel aanreiken. Een verdergaande analyse brengt mogelijk nog andere wortels van onbehagen en wantrouwen in het vizier, zoals globalisering, digitalisering, ongelijkheid, een vacuüm op het gebied van zingeving enzomeer, wortels die het bestek van dit mediadossier te buiten gaan. De traditionele nieuwsmedia zijn niet meer of niet minder dan een speler in deze visbokaal.

Desondanks houden deze bevindingen de traditionele media ook een spiegel voor: durven deze met de hand op het hart te zeggen dat ze niet bijdragen aan een klimaat van polarisering? Het is lastig om een ernstig dossier als stikstof uit te spitten, het is makkelijker om de strijd tussen enkele politieke tenoren hierover te brengen. Het is handig om een item over woke te illustreren aan de hand van een actuele contestatie,

en die kwestie als strijdpunt uit te vergroten. **Polarisering speelt zich sterk maar niet enkel af op sociale media.** Het steeds weer terugvallen op dezelfde bronnen – en soms te weinig diverse bronnen – wakkert de kritiek van eenzijdigheid aan. Vinden media in tijden dat snelheid primeert voldoende de weg naar een breed scala aan relevante bronnen? Kan er – voldoende voorbereid – meer ruimte gegeven worden aan lastige criticasters? De nieuwsmedia brengen haast elke dag sterke verhalen van mensen die door de mazen van het maatschappelijk net glijpen. Toch klinkt doorheen deze interviews de roep om meer aandacht te geven aan maatschappelijke knelpunten, niet eenmalig maar volhardend, dus zolang het nodig is. Zijn onze media voldoende vastbijtend?

Vanuit nieuwsmijders klinken andere verzuchtingen en verlangens. Het afhaken gaat in stijgende lijn en vooral de jongere generaties drukken **onbehagen uit over de decennialang gangbare nieuwscriteria en hun focus op sensatie, problemen en conflict.** Is de druk op lees- en kijkcijfers, gepaard met sterke titels en straffe verhalen, verzoenbaar met media die voeden en mee inspirerende oplossingen aanreiken op maatschappelijke en menselijke vragen? 'Journalisten zijn geconditioneerd om negatief nieuws te brengen, dat laat zich makkelijk vangen,' meent een van de interviewpartners. Het verkoopt ook nog eens. En toch: zijn de nieuwscriteria die het twintig jaar geleden deden, nog altijd de nieuwscriteria die deze tijd nodig heeft? Traditionele nieuwsmedia opereren niet zelden in een spagaat: geven commerciële of 'need to know' criteria de doorslag? Is wat goed lijkt op korte termijn ook een zinvolle strategie op langere termijn? De mate waarin deze nieuwsmedia erin slagen een compromis te vinden tussen de menselijke neiging om berichten van gevaar, drama en ongeluk te consumeren,

en de even menselijke behoefte om opstekers te ervaren, kan haar overleven en voortbestaan betekenen. **Wanneer mensen nog sterker dan vandaag afhaken van de traditionele nieuwsmedia, kan dit betaalbare redacties ondermijnen.** Want koken kost geld, dat is in de journalistiek niet anders.

Kwaliteitsvolle journalistiek dient niet vereenzelvigd te worden met traditionele nieuwsmedia. Maar deze laatste spelers hebben ontegenzeggelijk een grote en belangrijke rol in ons maatschappelijk bestel. De meesten zijn zich ook bewust van de in dit mediadossier beschreven uitdagingen. Onderzoekers spitten internationaal reeds uit welke recepten al ingezet werden en worden om deze uitdagingen aan te gaan. (zie <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/strategies-building-trust-news-what-public-say-they-want-across-four-countries>) De suggesties aangereikt doorheen deze 80 diepte-interviews in Vlaanderen lopen hier grotendeels parallel mee (zie verzuchtingen en wensen). Ofschoon ze geen garantie op succes inhouden, houden ze interessante pistes in om het tij te keren.

Reacties of vragen?

Ria Goris
Onderzoeker opleiding journalistiek
Erasmushogeschool Brussel
Ria.Goris@ehb.be

5 Bronnen

Over vertrouwen versus wantrouwen in media:

Banerjee, S., Fletcher, R., Mont'Alverne, C., Rasmus Klein, N., Ross Arguedas, A., Toff, B., Strategies for building trust in news: what the public say they want across four countries. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/strategies-building-trust-news-what-public-say-they-want-across-four-countries>

Brandsma, B. (2016). Polarisatie. Inzicht in de dynamiek van wij-zij denken. Nederland: BB in Media

Fisher, C. (2016). The trouble with 'trust' in news media. *Communication Research and Practice*, 2(4), 451–465

Fuller, S. (2018). *Post-truth: Knowledge as a power game*. London: Anthem Press.

Gallup & Knight Foundation. (2018). *American views: Trust, media, and democracy*.

Hanitzsch, T., van Dalen, A., & Steindl, N. (2018). Caught in the nexus: A comparative and longitudinal analysis of public trust in the press. *The International Journal of Press/Politics*, 23(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/1940161217740695>

Jurg, D. H. M., & Picone, I. (2021). *Digitale Disconnectie: Wanneer polarisatie viraal gaat*. Hannah Arendt Instituut. https://hannah-arendt.institute/wp-content/uploads/2021/05/Rapport_digitale-disconnectie_deel-2_wanneer-polarisatie-viraal-gaat_final.pdf

Kalogeropoulos, A., Suiter, J., Udris, L., & Eisenegger, M. (2019). News media trust and news consumption: Factors related to trust in news in 35 countries. *International Journal of Communication*, 13, 3672–3693

Picone, I., and K. Donders (2020). Reach or Trust Optimisation? A Citizen Trust Analysis in the Flemish Public Broadcaster VRT Media and Communication, 8(3), 348–358

Strömbäck, J., Tsfati, Y., Boomgaarden, H., Damstra, A., Lindgren, E., Vliegthart, R., & Lindholm, T. (2020). News media trust and its impact on media use: Toward a framework for future research. *Annals of the International Communication Association*, 44(2). <https://doi.org/10.1080/23808985.2020.1755338>

Verplancke, M., Van Leuven, A., Busch, C. (2021). *Digitale disconnectie. Kaders om radicalisering en polarisering beter te begrijpen*. Rapport van Hannah Arendt Instituut. https://hannah-arendt.institute/wp-content/uploads/2021/05/Rapport_digitale-disconnectie_deel-1_Kaders-om-polarisatie-en-radicalisering-beter-te-begrijpen.pdf

Over nieuwsmijding:

de Bruin, K., de Haan, Y., Vliegthart, R., Kruikemeier, S., and M. Boukes (2021). News Avoidance During the Covid-19 Crisis: Understanding Information Overload. *Digital Journalism* 1–17. doi:10.1080/21670811.2021.1957967.

Kalogeropoulos, A., R. Fletcher, and R. K. Nielsen (2020). Initial Surge in News Use around Coronavirus in the UK Has Been Followed by Significant Increase in News Avoidance. Reuters Institute for the Study of Journalism. May 19. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/initial-surge-news-use-around-coronavirus-uk-has-been-followed-significant-increase-news-avoidance>.

Mannell, K., and J. Meese (2022). From Doom-Scrolling to News Avoidance: Limiting News as a Wellbeing Strategy During Covid Lockdown. *Journalism Studies* 23 (3)

Nguyen, A., A. Smith, D. Jackson, and X. Zhao (2021). The Demand for Positive News. Report, Bournemouth University. Retrieved 24 August 2021, from <https://eprints.bournemouth.ac.uk/35631/>.

Ohme, Jakob, Bruin, Kiki de, Haan, Yael de, Kruikemeier, Sanne, Meer, Toni G.L.A. van der and Vliegthart, Rens. “Avoiding the news to participate in society? The longitudinal relationship between news avoidance and civic engagement” *Communications*, vol. 48, no. 4, 2023, pp. 551-562. <https://doi.org/10.1515/commun-2021-0099>

Park, C. S. (2019). Does Too Much News on Social Media Discourage News Seeking? Mediating Role of News Efficacy Between Perceived News Overload and News Avoidance on Social Media.” *Social Media + Society* 5 (3): 1–12.

Skovsgaard, M., and K. Andersen (2020). Conceptualizing News Avoidance: Towards a Shared Understanding of Different Causes and Potential Solutions. *Journalism Studies* 21 (4): 459–476.

Toff, B., and A. Kalogeropoulos (2020). All the News That’s Fit to Ignore: How the Information Environment Does and Does Not Shape News Avoidance. *Public Opinion Quarterly* 84 (1): 366–390.

Toff, B., and R. A. Palmer (2019). Explaining the Gender Gap in News Avoidance: “News-Is-for-Men” Perceptions and the Burdens of Caretaking. *Journalism Studies* 20 (11): 1563–1579.

Truyens, P. & Vandenplas, R. (2023). Nieuws mijden in Vlaanderen. Wat we weten en (nog) niet weten over nieuws mijden. *Mediapunt*

Vandenplas, R., Tuyens, P., Vis, S., Picone, I. (2021). Tuning out the news. A cross-media perspective on news avoidance practices of young news users in Flanders during the COVID-19 pandemic. *Journalism Studies*, 22(16): 2197 - 2217

6 Vragenlijst interviews

- *Waarom wil je meewerken hieraan?*
- *Wil je jezelf voorstellen in vier of vijf zinnen?*
- *Welk nieuws volg je nog / niet meer? Hoe vaak? Hoe?*
- *Wanneer begon berichtgeving je te irriteren/ of begon je af te haken? Was er een concrete aanleiding? (eventueel concrete voorbeelden van berichtgeving die stoorde)*
- *Wat maakt dat je de media wantrouwt / dat je ervan afhaakt?*
- *Waar haal je nu nieuws?*

(deze vraag enkel voor afhakers)

- *Hoe maak je het onderscheid tussen nieuws dat je vertrouwt en dat je niet vertrouwt?*
- *Enkele schaalvragen:
Op schaal van 0 tot 10 (met 0 minimum en 10 maximum), welk cijfer geef je aan je vertrouwen in het nieuws van de klassieke media?*

Wat zit er in dat cijfer (vb wat maakt dat je een 3 geeft en geen 0 of 1)?

Stel dat je een 5 had gegeven, wat zou er in de media zitten waardoor je ze een 5 zou geven?

- *Op schaal van 0 tot 10 (met 0 minimum en 10 maximum), welk cijfer geef je aan je vertrouwen in de politiek?*
- *Wat je politieke gezindheid betreft: op een schaal met 0 in het midden en 5 als maximum (5 Linkerkant van 0 voor Links, en 5 rechterkant van 0 voor Rechts), waar situeer je jezelf ?*
- *Wat is je overheersende gevoel tav de klassieke media?*
- *(vraag over JEUGD): In welk soort gezin ben je opgegroeid?*

- *(vraag over JEUGD): met welke media groeide je op? Was nieuws belangrijk voor je ouders en voor jou toen je opgroeide?*
- *(vraag over JEUGD): Was je al jong geïnteresseerd in het nieuws of niet? Hoe?*
- *(vraag over SCHOOL): Kwam media aan bod als onderwerp? Hoe?*

(vragen over opleiding/ welke studies gevolgd)

- *Wat vind je dat meer aan bod zou moeten komen in de media? Wat mis je?*
- *Wat zou er moeten gebeuren opdat jij zou overwegen terug meer het nieuws te volgen/ opdat jij weer vertrouwen zou hebben in de klassieke media?*
- *Welke waarden zijn belangrijk voor jou in het leven?*
- *Wat geeft je houvast in het leven?*